

D ÜNYA PİYASALARINDAN HABERLER

90'h YILLARDA TUZUN BEREKETİ KARIŞTI ^(D)

1988-92 dönemindeki tuz üretimi, B. Avrupa'da % 13 ve D. Avrupa'da da % 21 oranında düştü; ama, aynı dönemde Asya ve O. Doğu'da % 13, G. Amerika'da da % 50 oranlarında artış kaydettiği için, bu bölgelerdeki büyüme Avrupa'daki talep düşüklüğünü dengeledi.

Klor ve Cl türevlerinin kullanıldığı tesislerin sıvı atıklarında bulunan klorürleşmiş dioksinlerin zararlı etkilerinin giderek daha çok hissedilmesi, Cl kullanımında hem gönüllü, hem de mandater kesintilere yol açtı. Dünya kâğıt ve selüloz üretiminde önemli bir yeri olan İskandinav'ya da, kirletici sıvı atıklar hasıl etmesi nedeniyle, Cl bazlı ağartma prosesleri devre dışı bırakıldı. B. Avrupa'nın diğer ülkelerinin de İskandinav'ya'nın açtığı yolu izleyecekleri ve 2002'de bu bölgenin kâğıt üretimindeki Cl kullanımının 4 kt'a kadar düşeceği açıklanıyor. Çevreci baskılar sonucunda, Cl emisyonlarının kısıtlanabilmesi doğrultusunda, CFC üretimi ve dolayısıyla Cl kullanımı zaten hepten kesilmişti; daha sonra da, baskılar, Cl'un en büyük tüketim alanı olan PVC imalâtında kullanılan etilen diklorür üreticileri üzerine yüklenmeye başladı. D. Avrupa'daki ekonomik çöküntü de Avrupa'daki tuz talebini etkiledi. Dünyanın en büyük kloralkali pazarı olan ABD'de ise, EPA (Çevre Koruma Ajansı), bütün tüketim alanlarındaki Cl kullanımı ile mümkün ikamelerin değerlendirilmesini hedefleyen planlarını ilan etti. ABD'nin Cl üreticilerini öfkelen diren bu hamleyi, Göller Bölgesi'ndeki kirlenmeyi engellemeye uğraşan Kanada ile ABD'nin ortaklaşa kabullendikleri çözüm önerilerinin 1993 Kasımında ilan edilmesi izledi. EPA'nın, ABD'deki Cl kullanımını kontrol için, resmî mevzuat ihdasını göz önüne alabileceği bildiriliyor.

Sanayileşmiş ülkelerdeki tuz talebi düşerken, Asya, O. Doğu ve G. Amerika ülkelerinin nüfusları ile birlikte kimya sanayileri de genişliyor. Asya'daki büyümenin lokomotifleri olan Çin HC ile Hindistan'da, talep büyüyor; kloralkali sanayisi ile sentetik soda ve diğer Na kimyasallarının üretim kapasitelerinde tevsiatlara gidiliyor. Bu bölgelerdeki talebin büyümesinde önemli bir rol oynayan bir diğer önemli faktörün de, hem beslenmedeki, hem de gıda sanayisindeki talebi dürten nüfus artışı olduğu açıklanıyor. Sadece Asya ve O. Doğu'daki sofraya tuzu tüketiminin, dünya tuz talebinin %12,5'ini oluşturduğu ve bu ağırlığın giderek artacağı tahmin ediliyor.

GRAFİT TALEBİNİ SENTETİK KARBON SÜRÜKLÜYOR ^m

Dünya grafit madenciliği hatırı sayılır bir canlanmaya sahne oldu; pul grafit üretim kapasitesinde 0,18 Mt/yıllık bir potansiyel artış kaydedildi ve bu da mevcut arz fazlasını ikiye katladı. Toplam 40 kt'un üzerinde bir kapasitenin, 1994'te devreye girecek şekilde programlandığı; ancak, piyasa koşullarının olgunlaşmasını bekleyen üreticilerin, madenlerdeki hazırlık yatırımlarını askıya aldıkları bildiriliyor. Tanzanya'daki Merelani (15 kt/yıl pul grafit kapasiteli), İsveç'teki Kringelgruyan (10 kt/yıl) ve Hindistan'daki Sivanganga (10 kt/yıl) madenleri ve zenginleştirme tesisleri de dahil olmak üzere, bu yıl yeni yatırım projelerinin gerçekleşmesi bekleniyor.

Talep ağırlığının az gelişmiş ülkelere doğru kaydığı; ancak, refrakter sanayisinin hakim grafit tüketicisi olma konumunu koruyacağı açıklandı. Çin HC ve Kore C, kendi refrakter ihtiyaçları doğrultusunda, yerli grafit üretimlerini arttırdılar. Otomotif işkolunda iren ve debriyaj balatalarının imali için kullanılan asbestin karbonik malzemelerle ikame edilmesiyle birlikte, sentetik karbon imalinde kullanılan grafit talebi de büyüdü. Bu pazarın 90'ların ortasında doygunluğa ulaşması bekleniyor. Genleştirilmiş

- D UNYA PİYASALARINDAN HABERLER

grafitten mamul karbon folyo contaların da, otomotif ile diğer sanayi işkollarında giderek artan ölçüde uygulama imkânları bulunduğu ve bu pazarın epey genişleyeceği bildiriliyor. Tüketimdeki büyüme hızının, kullanım alanlarına bağımlı olarak çok değişeceği; ama, genel tüketim büyüme hızının % 1/yıl'ın üzerine çıkamayacağı tahmin ediliyor.

Zaten aşın arz yükü altında ezilen piyasaya genel ekonomik gerilemenin etkileri de bindirince, grafit fiyatları 1991'den bu yana sürekli düşmeye başladı. Bu gidişin tersine dönmesi, devreye girecek yeni işletmeler de dikkate alındığında, oldukça zor gibi görünüyor. Çin HC gibi büyük üreticilerin, piyasadaki yeni yetmeleri yıldırabilmek için, öngörülebilir gelecekte düşük fiyatlara rahat rahat katlanabilecekleri ve zaten yeni üreticilerin de, madenlerini işletmeye almadan önce, piyasa koşullarının olgunlaşmasını bekleyecekleri bildiriliyor.

ASIA ve ORTADOĞU FOSFAT İÇİN UMUT VAAD EDİYOR ³⁾

Ekonomik hayatın bütünü için geçerli olduğu gibi, mevsimlik dönüşümlerinin ve mevzuat değişikliklerinin önemli bir rol oynadığı tarım sektöründe, fosfatın % 90'ı tüketiliyor. ABD ve B. Avrupa'daki gübre talebi, son yıllarda tarım sektörüne yığılan ürün fazlalığının kırılabilmesi için, üretimin kısılmasını hedefleyen fiyat destekleme rejimlerinin değiştirilmesinden önemli ölçüde etkilenmişti. Sonuç olarak tüketim azaldı. Bitmez tükenmez döviz ihtiyaçlarının karşılanması uğruna damping ölçeklerinde gübre ihraç eden D. Avrupa ile "eski" SSCB'de de benzer gelişmeler yaşandı. Bu ülkelerin tam tersine, Asya ve O. Doğudaki bazı ülkelerin fosfatlı gübre tüketiminde önemli artışlar görüldü. Örneğin, Çin HC'nin 1982-90 dönemindeki tüketimi, ortalama % 8'lik bir yıllık artış kaydederek 2,7 Mt'dan 5,9 Mt'a tırmandı. Endonezye, İran, Kore C, Malezya, Pakistan, S. Arabistan, Tayland, Türkiye ve Vietnam gibi ülkelerin fosfatlı gübre tüketimi de arttı. Çok değişik tarımsal sistemler

uygulayan ve çok geniş spektrumlu ürünler elde edilen bu ülkelerdeki fosfat tüketiminin -dünyanın her yerinde talebin gerilediği bir dönemde bile-- artış kaydetmesinin cesaret verici olduğu ve bütün az gelişmiş ülkelerde tüketimin artmaya devam edeceği bildiriliyor.

Çevreci baskılarla endüklenen . talep düşüklüğüne rağmen, deterjan imalindeki fosfat kullanımı, gübre dışındaki kullanımın hâlâ yarısını karşılıyor. Fosfatın, su yollarında ötrofikasyona ve aşırı yosun bitmesine neden olduğuna inenilmaktaysa da, fosfatın zararlarının genel olarak tartışma götürülebileceği ileri sürülüyor. Çevre kirliğin vebalinin, suyollarına girmeden önce arıtım işlemi görmesi gereken domestik, endüstriyel ve ticarî atık sularındaki deterjan fosfatlarından ziyade, hiçbir arıtım işlemi görmeksizin, doğrudan arazideki doğal drenaj yollarıyla akıp giden sularındaki fosfatlara yüklenmesi çok daha makûl görünüyor. Dolayısıyla, zaten % 90'ı gübre olarak araziye serilen fosfatların yanında, ancak % 5 ağırlığındaki deterjan tüketiminde kullanılan fosfatların yaratacağı ötrofikasyon etkisi devede kulak gibi kalıyor. Öte yandan, dünyanın çeşitli bölgelerinde yürütülen araştırma sonuçlarının da, fosfatsız deterjan kullanımının, sularda herhangi bir berraklaşmaya yol açmadığını kanıtladığı açıklanıyor. Fosfatlı deterjanlarla ilgili belirsizlikler ile zeolitler ve polikarboksilatlar gibi ikame malzemelere dair kuşku da birleşince, deterjanlarda fosfat kullanımının kısa vadeli geleceği kasvetli gibi görünse de, gelecek on yıl içinde fosfatların en uygun formülasyon olarak iadeyi itibar kazanmasının kuvvetle muhtemel olduğu bildiriliyor.

Fosfat esterlerinin alev geciktirici malzemelerdeki kullanımının artışı da, özellikle Br bazlı bileşeklere alternatif oluşturabildiği için, umut vaad edici bir gelişme olarak gözleniyor. Öte yandan, gıda ve malt sanayisindeki fosfat tüketiminin de 2000'e kadar % 4-6/yıllık bir hızla büyümesi bekleniyor ve ayrıca, dönüşümlü kâğıt imalinde kullanılan hurda gazetelerin matbaa mürekkebinin giderilmesi işleminin de fosfat için pazar imkânları sağlayacağı bildiriliyor.

(1,2,3) Bu haberler, Rosköl Information Services Ltd.'in 10, 15ve 17 Mart 1994 tarihli basın bültenlerinden derlenmiştir. Konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgiler, aynı firmanın yayınladığı "The Economics of Salt 1994", "Natural Graphite: Market Update, Analysis and Outlook" ve "The Economics of Phosphate 1994" başlıklı raporlarda bulunmaktadır.